

ĪSI, SKARBI, MEŽONĪGI

PIEDZĪVOJUMI FILOZOFIJĀ
KOPĀ AR MANIEM BĒRNIEM

NASTY, BRUTISH,
AND SHORT

ADVENTURES IN
PHILOSOPHY WITH MY KIDS

SCOTT
HERSHOVITZ

SKOTS
HERŠOVICS

ĪSI, SKARBI,
MEŽONĪGI

PIEDZĪVOJUMI FILOZOFIJĀ
KOPĀ AR MANIEM BĒRNIEM

No angļu valodas tulkojis
Ilmārs Zvirgzds

ZVAIGZNE ABC

821.111(73)-96

He 830

Scott Hershovitz

NASTY, BRUTISH, AND SHORT

Adventures in Philosophy With my Kids

Copyright © 2022 by Scott Hershovitz

Passages adapted from “Taylor Swift, Philosopher of Forgiveness” (The New York Times, September 7, 2019) reprinted by permission of The New York Times.

“The Death of Big Bob” (Letter to the Editor, The Globe and Mail, March 4, 2008)

by Derek Wilson reprinted by permission of the author.

All rights reserved.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, Ilmārs Zvirgzds, 2024

© Izdevums, literārā apdare, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2024

ISBN 978-9934-32-327-0

Džūlijai, Reksam un Henkam

SATURS

Ievads. Domāšanas māksla 9

I DAĻA

MORĀLES JĒGA

1. Tiesības	33
2. Atriebība	58
3. Sods	82
4. Autoritāte.....	106
5. Valoda	130

II DAĻA

PIEŠĶIRT JĒGU SEV

6. Dzimums, dzimte un sports	157
7. Rase un atbildība.....	187

III DAĻA

PIEŠKIRT JĒGU PASAULEI

8. Zināšanas	219
9. Patiesība	244
10. Prāts	273
11. Bezgalība	298
12. Dievs	321
Noslēgums. Kā uzaudzināt filozofu	347
<i>Pateicības</i>	355
<i>Ieteicamie avoti</i>	359
<i>Atsauces un piezīmes</i>	363
<i>Alfabētiskais rādītājs</i>	405

IEVADS

DOMĀŠANAS MĀKSLA

“**M**an *vaig* filozofu.” Henks puskaills stāvēja vannas istabā.

“Ko tad?” Džūlija jautāja.

“Man *vaig* filozofu.”

“Vai tu jau izskaloji?”

“Man *vaig* filozofu,” Henks teica jau uztrauktāk.

“Tev vajag izskalot. Ej atpakaļ pie izlietnes.”

“Skot!” Džūlija iesaucās. “Henkam vajag filozofu.”

Es esmu filozofs. Un nevienam nekad neesmu bijis vajadzīgs. Traucos uz vannas istabu. “Henk! Henk! Es esmu filozofs. Ko tev vajag?”

Viņš izskatījās samulsis. “Tu *neesi* filozofs,” viņš strupi sacīja.

“Henk, es *esmu* filozofs. Tas ir mans darbs. Kas tevi satrauc?”

Viņš atvēra muti, taču neko neteica.

“Henk, kas tevi satrauc?”

“KAUKAS IL IESPLŪDIS ZOBOS.”

Kaut kas iesprūdis starp zobiem. Henkam vajadzēja zobu diegotāju* – dakšiņai līdzīgu priekšmetu, starp kura ragiem

* *Flosser* – zobu diegotājs, *philosopher* – filozofs (angļu val.). (Red. piezīme.)

nostiprināts zobu diegs. Atskatoties uz situāciju, to var saprast. Ja kaut kas iesprūdis starp zobiem, vajag zobu diegu, it īpaši, ja tev ir divi gadi un tavs galvenais mērķis dzīvē ir visu piemētāt ar plastmasas mantām, kas uz mirkli izklaidē. Filozofs cilvēkiem nav vajadzīgs. Un cilvēkiem patīk filozofiem to atgādināt.

“KO ĪSTI FILOZOFI DARA?”

“Hmm... lielākoties mēs domājam.”

“Pa ko jūs domājat?”

“Patiesībā par visu ko. Par taisnīgumu, godīgumu, vienlīdzību, reliģiju, likumiem, valodu...”

“Es domāju par to pašu. Vai es esmu filozofs?”

“Tu varētu būt. Vai tu par to domā rūpīgi?”

Nevaru saskaitīt reizes, kad man bijusi šī saruna. Tas ir tādēļ, ka tā nekad nav notikusi. Es tikai iztēlojos sevi līdzīgi izsakāmieš, ja kādam svešiniekam būtu jāpaskaidro, ka esmu filozofs. Gandrīz vienmēr stādos priekšā kā jurists. Ja vien nerunāju ar juristu, jo tad mēdzu teikt, ka esmu jurisprudences profesors, lai varētu būt galvenais. Sarunājoties ar īstu jurisprudences profesoru, parasti saku, ka esmu filozofs. Taču, ja sarunājos ar filozofu, arī mēdzu teikt, ka esmu jurists. Tās ir izsmalcinātas paslēpes, ko esmu rūpīgi izkopis, lai gūtu priekšrocības jebkurā sarunā.

Tomēr es esmu filozofs. Tas man joprojām šķiet neticami. Nebiju plānojis par tādu kļūt. Pirmajā studiju semestrī Džordžijas Universitātē vēlējos apgūt psiholoģiju. Taču kursā visas vietas bija aizņemtas, un ar ievadu filozofijā izrādījās pilnīgi pietiekami. Ja psiholoģijas kursā būtu bijusi brīva vieta, es būtu kļuvis par psihologu, un tad šī grāmata būtu praktiski padomi vecākiem par bērnu audzināšanu. Šajā grāmatā gan patiešām var atrast dažus padomus vecākiem, taču tie nav visai praktiski. Mans padoms ir vienkārši

sarunāties ar saviem bērniem (vai ar kādu citu). Viņi ir ārkārtīgi jauki sarunas biedri un arī labi filozofi.

Savu pirmo filozofijas mācību dienu nokavēju, jo mana tauta – ebreji, nevis filozofi – ik rudenī atšķirīgā laikā svin Jaungadu. Uz otro nodarbību ieradās laikā un, tai beidzoties, jau biju aizrāvis ne pa jokam. Profesors Klārks Volfs katram uzdeva jautājumu, kas viņam šķiet nozīmīgs, un, apstaigājis visu auditoriju, uzstripoja uz tāfeles mūsu vārdus blakus mūsu atbildēm, minēdams slavenus filozofus, kuriem bijuši līdzīgi uzskati.

Laime: Robins, Laila, Aristotelis

Bauda: Anna, Aristips, Epikūrs

Pareiza rīcība: Skots, Nīradžs, Kantsmi

Nekas: Vīdžejs, Adrians, Nīče

Redzot savu vārdu uz tāfeles, iedomājos, ka manām domām par to, kas ir nozīmīgs, ir nozīme un arī es varētu piedalīties sarunā, kur iesaistīti tādi ļaudis kā Aristotelis, Kants un Nīče.

Bija traki to iedomāties, un mani vecāki nebūt nepriecājās, ka es par to domāju. Atceros, kā sēdēju pretī tēvam ēstuvē, kur pasniedza grilētas vistas, stāstīdams, ka plānoju specializēties filozofijā. “Kas ir filozofija?” viņš jautāja. Tas ir labs jautājums. Uz to viņš nezināja atbildi, jo tolaik, kad pats reģistrējās studijām, bija palikusi brīva vieta psiholoģijā, un viņš specializējās šajā jomā. Tad es sapratu, ka man ir problēma, jo nezināju atbildi uz šo jautājumu, kaut gan biju apmeklējis filozofijas lekcijas jau vairākas nedēļas. Kas īsti *ir* filozofija, es prātoju, un kādēļ vēlos to studēt?

Nolēmu nevis vienkārši to izstāstīt tēvam, bet gan nodemonstrēt. “Mēs domājam, ka sēžam pie galda, ēdam grilētu vistu un runājamies par to, kā man klājas universitātē,” es ieminējos. “Bet

varbūt tā nemaz nav. Iespējams, kāds nozadzis mūsu smadzenes, ievietojis kolbā, pieslēdzis tām elektrodus un stimulē tādā veidā, lai mēs domātu, ka ēdam vistu un runājamies par universitāti.”

“Vai tas ir iespējams?” viņš jautāja.

“Nedomāju vis, taču ne jau par to ir runa. Jautājums ir šāds: kā mēs zinām, ka tā nav noticis? Kā mēs varam zināt, ka neesam kolbās ievietotas smadzenes, kam halucinācijās rādās grilēta vista?”

“Un tu vēlies to studēt?” Viņa sejas izteiksme neliecināja par īpašu sajūsmu.

“Protams! Vai tad tu nedomā, ka tas ir svarīgi? Viss, ko uzskatām un uzskatījām par zināmu, var izrādīties nepaties.”

Tēvam tas nešķita svarīgi. Tas bija pirms filmas “Matrikss” parādīšanās uz ekrāniem, tādēļ es nevarēju atsaukties uz Kianu Rīvsa autoritāti, lai apliecinātu izvēlētā studiju virziena svarīgumu. Vēl pāris minūšu kaut ko murminājis par vatiem un smadzenēm, es piemetināju: “Šajā fakultātē ir arī daudzi loģikas kursi.”

“Tas ir labi,” tēvs noteica, “ceru, ka tu uz tiem pierakstīsies.”

ES APGALVOJU, ka neticami ir tas, ka esmu filozofs. Bet tā nav taisnība. Neticami ir tas, ka es *joprojām* esmu filozofs – ka mans tēvs tajās pusdienās vai krietnu brīdi agrāk tam nepielika punktu. Jo esmu bijis filozofs gandrīz kopš mirkļa, kad sāku runāt, un tāds neesmu vienīgais. Visi bērni – itin visi! – ir filozofi! Pieauguši viņi pārstāj tādi būt. Patiešām iespējams, ka daļa no pieaugšanas procesa ir pārstāšana būt filozofam un pievēršanās kam praktiskākam. Ja tā ir patiesība, tad es neesmu līdz galam pieaudzis, un tas nebūs pārsteigums nevienam, kurš mani pazīst.

Nav tā, ka mani vecāki nebūtu centušies. Atminos pirmo reizi, kad lauzīju galvu par filozofisku problēmu. Man bija pieci gadi,

un tā mani pārsteidza ebreju bērnodārzā. Domāju par to visu dienu un, kad mamma ieradās pēc manis, steigšos to pavēstīt – viņa tolaik mācīja pirmsskolas vecuma bērnus turpat gaitēņa otrā galā.

“Mammīt,” es saucu, “es nezinu, kā tev izskatās sarkanā krāsa.”

“Nē, tu zini gan. Tā izskatās sarkana,” viņa atbildēja.

“Tā ir... nē, nav,” es meklēju vārdus. “Es zinu, kā man izskatās sarkana krāsa, bet nezinu, kā tā izskatās tev.”

Viņa izskatījās apjukusi, un godīgi jāatzīst, ka nebiju izteicies precīzi. Man bija tikai pieci gadi. Taču es ārkārtīgi centos panākt, lai viņa saprastu manis sacīto.

“Sarkanā krāsa izskatās tā,” mamma teica, norādot uz kaut ko sarkanu.

“Es zinu, kāda ir sarkanā krāsa,” atbildēju.

“Tad kas tevi satrauc?”

“Es nezinu, kā tev izskatās sarkanā krāsa.”

“Tā izskatās *šāda*,” viņa teica mazliet sašutusi.

“Taisnība,” es turpināju, “taču es nezinu, kā tā izskatās tev. Es zinu, kā tā izskatās man.”

“Tā izskatās tāpat, mīļumiņ.”

“Tu taču to nevari zināt,” es tiepos.

“Nē, varu gan,” viņa teica, vēlreiz norādot uz sarkano. “Tā ir sarkana krāsa, vai ne?”

Viņa nesaprata manu jautājumu, bet es neatkāpos. “Mēs saucam par sarkanu vienu un to pašu priekšmetu,” mēģināju paskaidrot, “tādēļ, ka tu norādīji uz sarkaniem priekšmetiem un paskaidroji, ka tie ir sarkani. Bet ko darīt, ja redzu kā sarkanu to, ko tu redzi kā zilu?”

“Tev tā nav. Tas taču ir sarkans, nevis zils, vai ne?”

“Es zinu, ka mēs abi to saucam par sarkanu,” es teicu, “taču tev sarkans var izskatīties tas, kas man šķiet zils.”

Nezinu, cik ilgi riņķojām ap šo jautājumu, taču mamma tā arī nesaprata, ko biju mēģinājis pateikt. (Mamma, ja tu šo lasi, es tagad mēģinu to vēlreiz.) Skaidri atceros viņas secinājumu sarunas beigās: “Beidz par to satraukties. Tas nav svarīgi. Tev ir laba redze.”

Tā bija pirmā reize, kad man kāds lika pārstāt filozofēt. Un tā nebija pēdējā.

FILOZOFISKO PROBLĒMU, ar ko biju uzmācies savai mātei, filozofi sauc par *krāsu spektra nobīdi*. Par šīs idejas autoru mēdz uzskatīt Džonu Loku, 17. gadsimta angļu filozofu, kura idejas ietekmēja ASV Konstitūcijas radītājus. Varu derēt, ka tūkstošiem bērnu-dārza vecuma bērnu bija viņu apsteiguši. (Un, patiešām, Daniels Denets, pazīstams domāšanas filozofs, apgalvo, ka daudzi viņa studenti bērnībā domājuši par iepriekš minēto problēmu.) Iespējams, vecāki nesaprata, ko atvases stāsta, vai nesaskatīja viņu teiktajam jēgu. Taču šī problēma ir nozīmīga; būtībā tā uzskatāma par logu uz vienu no neizdibinātākajiem noslēpumiem par pasauli un mūsu vietu tajā.

Loks šo problēmu izskaidroja šādi (to vieglāk saprast, ja skaļi lasa oriģinālā ar angļu akcentu):

“Tam nekādā gadījumā nevarētu Piedēvēt Nepatiesumu... ja... viens un tas pats Objekts vienā un tajā pašā laikā vairāku Cilvēku Prātos radītu atšķirīgas Idejas; piemēram, Ideja, ka viena cilvēka Skatījumā kāda lieta varētu šķist Violeta, turpretī citam tā liktos Zeltainā krāsa, un pretēji.”

Zinu, ko jūs domājat: piecu gadu vecumā man bija labāka angļu valodas izjūta nekā Džonam Lokam. Es vismaz tā nepārspilēju

ar lielajiem sākumburtiem. Taču nevajag satraukties, es nemo-cīšu jūs ar gariem sen mirušu filozofu citātiem. Šī grāmata pauž uzskatu, ka ar filozofiju var nodarboties visi un to spēj ikviens bērns. Ja bērnodārznieks spēj filozofēt, nelasījis Džonu Loku, to var ikviens.

Tikko mēs izlasījām Loka rakstīto, tagad paraudzīsimies, vai spējam saprast tā jēgu. Par ko viņš rakstīja? Īsais citāts ir noslē-pumu pilns: par krāsu dabu, par apziņas dabu, kā arī par grūtī-bām – pat nespēju – ietērt savu pieredzi vārdos. Vēlāk kopīgi pārdomāsim dažus no tiem. Taču pēdējais norāda uz vēl lielākām grūtībām, proti, ka dziļākajā būtībā citu cilvēku prātā notiekošais mums nav pieejams.

Citi cilvēki pasauli var uztvert citādi nekā mēs, un tas nav domāts pārnestā nozīmē, ka viņiem būtu atšķirīgs viedoklis par strīdīgām tēmām. Viņi īstenībā *redz* pasauli citādi. Ja es spētu ielauzties tavā galvā – ar tavām smadzenēm paskatīties caur tavām acīm –, es varētu secināt, ka no manas perspektīvas viss ir kājām gaisā. “Stop” zīmes izskatās zilas, debesis varbūt ir sarkanas. Iespē-jams, atšķirības būtu tikko manāmas, būtu tikai cits tonis vai viss izskatītos mazliet spilgtāks. Taču, tā kā es nevaru ielauzties tavā galvā, tad nevaru arī zināt, kā pasaule izskatās tavā skatījumā. Es pat nezinu, kā to redz man vislabāk pazīstamie cilvēki, t. i., kā to redz mana sieva un bērni.

Šī doma liek justies vientuļam. Ja Lokam ir taisnība, tad mēs ļoti nozīmīgā veidā esam ieslēgti savās galvās un mums nav pie-ejama citu cilvēku pieredze. Mēs varam tikai izteikt minējumus, kāda tā ir. Taču zināt to nevaram.

Nedomāju, ka tikai sagadišanās pēc šī doma ienāk prātā dau-dziem bērnodārzniekiem. Šajā vecumā bērni ļoti cenšas izprast citus cilvēkus un iemācīties saprast viņu domas. Dzīvē nav iespē-jams neko sasniegt, nesaprotot, ko domā citi cilvēki. Mums jāspēj

paredzēt citu cilvēku rīcību, kā arī viņu reakciju uz mūsu rīcību. Lai to paveiktu, bērni savā apkārtnē nemitīgi rada un pārbauda dažādas teorijas par uzskatiem, nodomiem un motīviem. Protams, viņi to neformulē šādā veidā. Tas nav nekas tāds, ko viņi veiktu pārdomāti. Un savu krūzīti no barošanas krēsliņa viņi nenometa ar nodomu, kaut gan arī tas bija eksperiments fizikā un psiholoģijā. (Ik reizi tā nokrita, un ik reizi kāds to pacēla.)

Nezinu, kādēļ todien bērnudārzā domāju par krāsām. Taču es atklāju – vienkārši visu pārdomājot –, ka mana spēja ielūkoties citu cilvēku domās ir ierobežota. Es varēju uzzināt daudz ko par mammas uzskatiem, motīviem un nodomiem, vienkārši novērojot viņas rīcību. Taču, lai ko arī darītu, es tik tā nespēju uzzināt, vai viņa redz sarkano krāsu tāpat kā es.

Mēs vēl atgriezīsimies pie šīs problēmas. Kā jau sacīju, tas ir logs, pa kuru ieskatīties dažos pasaules lielākajos noslēpumos. Bērni pa šo logu raugās visu laiku. Lielākā daļa pieaugušo par tā eksistenci ir aizmirsuši.

PARASTI CILVĒKI IR SKEPTISKI, kad es saku, ka bērni mēdz lūkoties pa šo logu. Viņi apgalvo, ka *es* noteikti esmu dzimis ar atšķirīgu krāsu redzi. Un *es* esmu kļuvis par filozofu. Bērni parasti nemēdzot tā rīkoties. Es viņiem piekristu, ja pašam nebūtu bērnu. Bet man ir divi dēli: Henks, ko jau sastapāt, un Rekss, kurš ir piecus gadus vecāks. Kad Reksam bija trīs gadi, viņš mēdza runāt par tēmām, kas ietvēra filozofiskus jautājumus, kaut gan pats tos tolaik neuztvēra.

Kad mani bērni pieauga, filozofija arvien vairāk ielauzās viņu sarunās. Kādu dienu Džūlija pajautāja Henkam (tobrīd viņam bija astoņi gadi), ko viņš vēlas pusdienās, piedāvājot divas izvēles

iespējas: kesadilju vai no iepriekšējā vakara palikušu burgeru. Izvēle Henkam izrādījās mokoša – varēja domāt, ka mēs viņam būtu likuši izvēlēties, kuru no vecākiem glābt no drošas nāves.* Lēmuma pieņemšana prasīja ilgu laiku.

“Es ņemšu burgeru,” viņš teica pēc veselās mūžības.

“Tas jau atrodas uz galda,” Džūlija sacīja. Henks *vienmēr* izvēlas burgeru, ja vien ir tāda iespēja.

Henks nebija mierā ar šādu notikumu gaitu. Viņš sāka raudāt.

“Kas noticis, Henk?” es pajautāju. “Tu taču to vēlējies.”

“Mamma man neļāva izvēlēties,” viņš paziņoja.

“Ļāva gan. Tu teici, ka gribi burgeru, un dabūji burgeru.”

“Nē,” Henks teica, “viņa man pateica priekšā.”

“Jā, taču viņa uzminēja, ko tu gribēji.”

“*Tas tik un tā ir aizvainojoši,*” Henks uzstāja. Kamēr viņš raudāja, burgers atdzisa.

Nākamajā nedēļā manis pasniegtajā filozofijas kursā mēs iztirzājām preventīva soda jautājumu – domu, ka cilvēks var tikt sodīts, pirms izdarījis noziegumu, ja mums pastāv pamatotas aizdomas, ka viņš to varētu izdarīt. Daži cilvēki uzskata, to iespējams pietiekami pamatoti paredzēt. Es tā nedomāju. Taču pret šādu praksi rodams vēl kāds pretarguments, kas visnotaļ atgādina Henka nostāju.

Daži cilvēki pauž uzskatu, ka ir necienīgi izturēties pret citu cilvēku tā, it kā viņš jau būtu izdarījis savu izvēli, pirms viņš pieņēmis lēmumu – pat ja zināms, kādu lēmumu viņš pieņems. Viss būs atkarīgs no viņa lēmuma, un līdz lēmuma pieņemšanai viņš drīkst izvēlēties jebkuru iespēju, pat tādā gadījumā, ja tu zini, ka viņš tā nerīkosies. (Bet varbūt tomēr rīkosies? Vai tas, ka tu spēj paredzēt cita cilvēka rīcību, nozīmē, ka viņam nav brīvas gribas?)

* Īstenībā uz šo jautājumu viņš varēja atbildēt nekavējoties – un atbilde mani neiepriecināja.

Es pastāstīju saviem studentiem par Henku, un mēs pārrunājām, vai viņam bija tiesības justies aizvainotam. Daudzi uzskatīja, ka viņam bija tiesības tā justies.

Savās lekcijās bieži mēdzu tā darīt. Lai ilustrētu vielu, pastāstu kaut ko par saviem bērniem. Pēc tam mēs pārrunājam, vai bērniem bija taisnība, kad viņi izteica vienu vai otru apgalvojumu. Tā rikojos, arī sarunājoties ar saviem kolēģiem, jo bērni man sniedz izcilus piemērus. Šobrīd Henks un Rekss ir izcili tiesību filozofi.

Gadiem ilgi daudzi man apgalvojuši, ka mani bērni nav normāli un nodarbojas ar filozofiju tikai tālab, ka viņu tēvs ir filozofs. Es tā neuzskatu. Bieži vien viņu idejas radušās nez no kurienes; viņi tās nebija aizguvuši no sarunām mājās. Kādās vakariņās četrus gadus vecajam Reksam ienāca prātā, ka viņš visu mūžu varētu būt pavadījis sapnī. Filozofi par šo jautājumu domājuši kopš mūžseniem laikiem. Taču neviens no viņiem ar to nebija iepazīstinājis Reksu, nedz arī apspriedis viņa klātbūtnē. (Šo jautājumu tuvāk aplūkosim 8. nodaļā, kad iztirzāsim zināšanu dabu.) Manuprāt, vienīgā atšķirība starp maniem bērniem un citiem ir tāda, ka es pamanīju, kad viņi filozofēja, un iedrošināju to darīt.

Mans uzskats guva apstiprinājumu, kad iepazīnos ar Gareta Metjūza darbiem – šis filozofs veltījis visu darba mūžu bērniem. Viņš nomira 2011. gadā, kad Reksam bija tikai gads. Kaut gan nekad neesmu viņu sastapis, vēlētos, kaut tā būtu bijis, jo Metjūzs par bērnu filozofiju zināja vairāk nekā jebkurš cits.

Metjūza interese par šo jomu sākās līdzīgi manai. Viņa bērns pateica kaut ko filozofisku. Viņu kaķim Flafijam bija blusas, un Sāra (četrus gadus veca) pavaicāja, kā kaķis tās dabūjis.

Metjūzs meitai paskaidroja, ka blusas uz Flafiju pārlēkušas no kāda cita kaķa.

“Un kā *tas* kaķis tika pie blusām?” Sāra jautāja.

“Tas dabūjis blusas no vēl kāda cita kaķa,” Metjūzs paskaidroja.

“Bet, tēti,” Sāra ietiepās, “tas taču tā nevar turpināties bezgalīgi; vienīgais, kas var turpināties bezgalīgi, ir skaitļi!”

Tolaik Metjūzs lasīja lekciju kursu par kosmoloģisko argumentu, kas mēģina sniegt pierādījumu Dieva eksistencei. Šim argumentam ir neskaitāmas versijas, un daudzas no tām ir visai sarežģītas. Galvenā ideja ir vienkārša – katrai lietai ir savs cēlonis, taču to uzskaitē nevar turpināties bezgalīgi. Tāpēc jāpastāv pirmcēlonim, kas ir visa pamatā. Daži uzskata, ka šis pirmcēlonis ir Dievs. Viens no pazīstamākajiem šāda uzskata pautājumiem ir Akvīnas Toms.

Šim argumentam ir savi trūkumi. Kādēļ gan cēloņu virknei nepieciešams sākums? Visums taču ir mūžīgs un bezgalīgs visos virzienos. Un, pat ja pastāv pirmcēlonis, kādēļ tam jābūt tieši Dievam? Taču nav svarīgi, vai šis arguments ir būtisks. (Jautājumu par Dieva esamību risināsim 12. nodaļā.) Es tikai vēlējos parādīt, ka Sāra atkārtoja šī argumenta loģiku. “Es pašlaik mācu saviem studentiem par pirmcēloņa argumentu,” Metjūzs rakstīja, “un mana četrus gadus vecā meita pati saviem spēkiem nonāca pie argumenta par pirmo blusu!”

Tas Metjūzu pārsteidza nesagatavotu, jo viņš neko daudz nezina par bērna attīstības psiholoģiju. Šveiciešu psihologs Žans Piažē, kurš pazīstams ar savu teoriju par bērna kognitīvo attīstību, uzskata, ka Sāra atradusies *preoperacionālajā stadijā*. Tā šādi tiek saukta tādēļ, ka bērni šajā posmā vēl nespēj izmantot loģikas jēdzienus.* Taču Sāras loģika bija izcila – daudz dzelzaināka par kosmoloģisko argumentu. Iedomājoties nebeidzamu cēloņsakarību virkni, ir grūti iedomāties nebeidzamu kaķu virkni.

* Metjūzs dokumentē vairākus gadījumus, kuros Piažē vienkārši nav sapratis bērnu sacīto – tādēļ arī nav sapratis viņu domas. Bieži vien problēma slēpjas apstākļi, ka Piažē nav tik radošs kā bērni.